

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОСИСТЕМИ СТАРТАПІВ: ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ АСПЕКТ

©2022 БАБАЄВ В. М., ДИМЧЕНКО О. В., СМАЧИЛО В. В., РУДАЧЕНКО О. О.

УДК 332
JEL: L26; L53; R12

Бабаєв В. М., Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О. Регіональні особливості розвитку екосистеми стартапів: підприємницький аспект

У статті наведено визначення поняття стартапу та екосистеми стартапів на основі аналізу чималої кількості наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Доведено, що під екосистемою стартапів розуміється мережа, що об'єднує різних суб'єктів інноваційного процесу (університети, венчурні компанії, маркетингові, підприємців, аудиторські та консалтингові агентства та ін.), які взаємодіють між собою на основі певних домовлених «правил гри». Наведено загальну екосистему стартапу, яка представлена чотирма рівнями (глобальним (міжнародним); національним; регіональним (місцевим); локальним). Кожен із окремих рівнів створює умови для розвитку й успішного функціонування стартапів. Більш детально в роботі представлено сукупність учасників локальної екосистеми стартапів, де визначено, що досить велику роль у процесах формування інноваційних екосистем відіграють університети. Модель інноваційної екосистеми університету представлена науково-дослідними підрозділами, такими як науково-дослідна частина, науково-дослідний інститут, науково-дослідний сектор, що включають в себе як підрозділи, в яких проводяться дослідження (наукові відділи, лабораторії, центри), так і науково-допоміжні структури (відділи науково-технічної інформації, супроводу наукових досліджень, фінансового планування і кадрів). Під час формування інноваційної екосистеми університету важливим є здійснення процесу комерціалізації інноваційних ідей. Доведено важливість розвитку екосистеми стартапів у підприємницькій діяльності. Державні органи зобов'язані підтримувати, стимулювати та заохочувати розвиток підприємництва як у країні в цілому, так і в регіоні зокрема. Проаналізовано основні програми розвитку та підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні. Доведено, що підтримка підприємництва в Україні шляхом створення сприятливого клімату для розвитку підприємництва, виявлення всіх складових, що стимулюють формування, залучення нових і розширення існуючих підприємств малого та середнього бізнесу є одним із головних напрямків реалізації політики державного та регіонального економічного розвитку.

Ключові слова: регіон, стартап, екосистема стартапів, бізнес-інкубатор, розвиток, підприємництво.

Рис.: 2. **Бібл.:** 13.

Бабаєв Володимир Миколайович – доктор наук з державного управління, професор, ректор Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4638-5263>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/9867>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56328723800>

Димченко Олена Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: dymchenkoov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8817-2517>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/697457>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56088782800>

Смачило Валентина Володимирівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6153-1564>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57314860700>

Рудаченко Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: polkin87@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-5748>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2256142>

UDC 332
JEL: L26; L53; R12

Babayev V. M., Dymchenko O. V., Smachylo V. V., Rudachenko O. O. Regional Features of Startups Ecosystem Development: The Entrepreneurial Aspect
The article provides the definitions of the concept of both a startup and a startups ecosystem, on the basis of many analyzed scientific works of both domestic and foreign scholars. It is proved that the startups ecosystem is understood as a network that unites various subjects of the innovation process (universities, venture capital companies, marketers, entrepreneurs, audit and consulting agencies, etc.) that interact with each other on the basis of certain agreed «rules of the game». The overall startups ecosystem is taken for an example, being represented by four levels (global (international); national; regional; local). Each of the individual levels creates conditions for the development and successful functioning of startups. The publication presents in more detail the totality of participants in the local startups ecosystem, where it is determined that universities play a rather important role in the processes of formation of innovation ecosystems. The model of the innovation ecosystem of the university is represented by scientific research units, such as the research department, research institute, research sector, which include both the units in which research is carried out (scientific departments, laboratories, centers) and scientific and auxiliary structures (departments of scientific and technical information, research support, financial planning, and personnel). During the formation of an innovation ecosystem of the university, it is important to carry out the process of commercialization of innovative ideas. The importance of developing a startups ecosystem

in entrepreneurship is proven. The State authorities are obliged to support, stimulate and encourage the development of entrepreneurship both in the country in general and in its regions in particular. The main programs of development and support of entrepreneurial activity at the regional level are analyzed. It is proved that supporting entrepreneurship in Ukraine by creating a favorable climate for the development of entrepreneurship, identifying all the components that stimulate the formation, attraction of new and expansion of existing small and medium-sized businesses is one of the main directions of implementation of the policy of economic development of the State and its regions.

Keywords: region, startup, startups ecosystem, business incubator, development, entrepreneurship.

Fig.: 2. **Bibl.:** 13.

Babayev Volodymyr M. – D. Sc. (Public Administration), Professor, Rector of the O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4638-5263>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/9867>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56328723800>

Dymchenko Olena V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Entrepreneurship and Business Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: dymchenkoov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8817-2517>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/697457>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56088782800>

Smachylo Valentyna V. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6153-1564>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57314860700>

Rudachenko Olha O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: polkin87@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-5748>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2256142>

Варто зазначити, що на сьогоднішній день більшість стартапів працює в умовах невизначеності. Передусім це пов'язано з воєнними діями, що відбуваються на території України внаслідок вторгнення РФ. Сюди також варто додати й карантинну ситуацію, яка пов'язана з пандемією COVID-19, відсутністю та обмеженістю ресурсів, необхідністю значних фінансових вкладень, що потребує залучення спеціалізованих установ, інституцій та міжнародних донорів. Так, при управлінні стартапом на різних його стадіях необхідне супроводження відповідною організацією, що дає можливість прискорити такі процеси розвитку. На думку різних вчених, для успішного управління екосистемою стартапів необхідно залучати бізнес-янголів, акселератори та інкубатори, менторів, державну підтримку, венчурні капітали, інвесторів, університети, НДДКР, які охоплюватимуть три ключові компоненти:

- ✦ **процеси:** краудфандинг, грантова діяльність, хакатони та ін.;
- ✦ **платформи:** бізнес-інкубатори, акселератори, наукові парки, технопарки, стартапспільноти та ін.;
- ✦ **суб'єкти та об'єкти:** інвестори, бізнес-янгולי, вендори, стартапи та ін.

Таким чином, наявність таких ключових компонент є основою в зростанні стартапіндустрії, яка спроможна забезпечити технічний, технологічний та інноваційний розвиток.

Дослідженням стартапів присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних на-

уковців. Так, Е. Ries [1] вважає, що стартап – це проектна організація чи компанія в різних сферах бізнесу, яка комерціалізує нову бізнес-модель, поєднуючи інноваційні ідеї та поліпшуючи технологію в невизначених умовах. J. H. Han, H.-Y. Park [2] під стартапом розуміють окремі підприємства або корпорації, які працюють менше, ніж сім років з моменту початку. За [3] стартап – це компанія з кількістю співробітників менше 100, яка досі непублічно торгується. За думкою Є. В. Чазова, стартап являє собою нову, нещодавно створену компанію, що буде свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, володіє обмеженою кількістю ресурсів (як людських, так і фінансових) і планує виходити на ринок [4].

Окремі науковці присвятили свої праці дослідженню екосистеми. До них можна віднести таких: D. J. Jackson [5], J. F. Moore [6], F. Nachira [7], А. І. Федулова, О. С. Марченко [8] та інших. Очевидно, що єдиного узгодженого бачення сутності стартапів не існує. Кожне акцентує увагу на певних специфічних рисах стартап діяльності.

У своїх попередніх дослідженнях автори даної статті також розглядали питання дефініції стартапу та його характерних ознак, наголошуючи на відмінностях стартапів від звичайного, традиційного підприємництва [9; 10].

Однак до єдиної думки щодо визначення поняття екосистеми стартапів та подальших дій щодо її розвитку, враховуючи підприємницький аспект, науковці так і не дійшли, що робить дослідження особливо актуальним.

Метою статті є дослідження розвитку та особливостей формування екосистеми стартапів на різних рівнях управління, враховуючи підприємницьку діяльність для країни.

Аналіз досліджених наукових праць дає змогу зробити висновки, що під екосистемою стартапів будемо розуміти мережу, що об'єднує різних суб'єктів інноваційного процесу (університети, венчурні компанії, маркетологів, підприємців, аудиторські та консалтингові агентства та ін.), які взаємодіють між собою на основі певних домовлених «правил гри».

Важливим у роботі залишається визначення й опис складових екосистеми стартапів. Загальну екосистему стартапів, яка представлена чотирма рівнями, де кожен з них створює умови для розвитку й успішного функціонування стартапів, наведено на *рис. 1*.

Рис. 1. Екосистема стартапів

Огляд літературних джерел дав можливість визначити основні складові інноваційних екосистем:

- ✦ вищі навчальні заклади (ВНЗ), наукові установи, що постачають новачки для комерціалізації;
- ✦ ринок венчурного капіталу, що надає фінансові ресурси для процесу створення інновацій, розвитку інноваційних екосистем та їх упровадження в бізнес-структурах (венчурні фонди, компанії з управління активами, мережі бізнес-янголів);
- ✦ інноваційна інфраструктура підтримки підприємництва (матеріальна: технопарки, бізнес-інкубатори та акселератори, інститути

розвитку; нематеріальна: сервісні компанії для задоволення потреб відповідно до специфіки роботи інноваційних компаній);

- ✦ малий і середній бізнес, попит на високотехнологічну продукцію, технології та стартапи; нормативно-правова база, яка створює умови для появи та розвитку інноваторів.

В умовах, коли в країні недостатньо розвинена інноваційна інфраструктура на національному рівні, ВНЗ беруть на себе ініціативу зі створення окремих елементів екосистеми на місцевому рівні. Таким чином, в умовах української економіки актуальним є вивчення кращого світового досвіду з формування екосистеми стартапів при ВНЗ як місця генерування, накопичення інноваційних науково-технологічних знань і розвитку креативного підприємництва.

Досить велику роль у процесах формування інноваційних екосистем відіграють університети. Модель інноваційної екосистеми університету представ-

лена науково-дослідними підрозділами, такими як науково-дослідна частина, науково-дослідний інститут, науково-дослідний сектор, що включають у себе як підрозділи, в яких проводяться дослідження (наукові відділи, лабораторії, центри), так і науково-допоміжні структури (відділи науково-технічної інформації, супроводу наукових досліджень, фінансового планування і кадрів). Під час формування інноваційної екосистеми університету важливим є здійснення процесу комерціалізації інноваційних ідей.

Практику розвитку екосистеми стартапів в Харківському національному університеті імені О. М. Бекетова наведено в роботі [10].

Варто зазначити, що як початковий і специфічний етап підприємницької діяльності стартап потребує особливих способів, інструментів та механізмів підтримки. Така підтримка може бути реалізована на різних рівнях: глобальному (міжнародному); національному; регіональному (місцевому); локальному (див. рис. 1).

Як показують дослідження [9], наявність системи підтримки підприємництва з боку уряду будь-якого рівня уже має позитивний вплив на наміри потенційних підприємців щодо започаткування бізнесу в будь-яких формах. Існування такої системи має сенс, що доведено в різноманітних дослідженнях. Вивчаючи реалії України, слід звернути увагу на необхідність удосконалення підтримки стартап-руху, яка, на думку авторів [11], полягає в такому:

- ✦ створення страхування інвестицій та системи гарантій; створення державного реєстру структур, які працюють у сфері венчурного інвестування; забезпечення гарантій прав компаній на інтелектуальну власність;
- ✦ формування механізму порядку утворення та використання коштів венчурного фонду;
- ✦ створення актуальної нормативно-правової бази, яка б регулювала правові відносини у сфері інвестування в інновації.

На сьогоднішній день існують різні приклади інституцій (організаційних структур) підтримки стартапів, що включають інкубатори, стартап-школи (центри) та акселератори, венчурні та інші фонди, які були створені за участю приватних інвесторів, іноземних грантових програм чи організацій, органів місцевої влади та держави. Більш детально сукупність учасників локальної екосистеми стартапів наведено на рис. 2.

Слід зазначити, що проблему розвитку підприємництва необхідно розглядати на рівні проблеми національної безпеки, оскільки за цією проблемою стоять такі гострі питання, як зайнятість населення, створення нових робочих місць, податкові надходження, соціальна та політична стабільність у державі та регіоні. Одним із головних питань щодо роботи уряду та місцевих органів влади має бути саме результат розвитку підприємництва загалом і, в тому числі, реального матеріального сектора. Державні органи зобов'язані підтримувати, стимулювати та заохочувати розвиток підприємництва як у країні, так і в регіоні. Тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані зі сприянням підприємницькій діяльності.

Так, урядом постійно проводиться ряд заходів, спрямованих на підтримку підприємництва в період кризових ситуацій. В умовах війни урядом також передбачено ряд програм, які направлені на сприяння та підтримку підприємницької діяльності та розвитку екосистеми стартапів. До таких програм належать [12]:

- ✦ компенсація за працевлаштування ВПО;
- ✦ тимчасове переміщення підприємств з регіонів, постраждалих під час війни;
- ✦ єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу;
- ✦ повний огляд ініціатив щодо релокейту підприємств;
- ✦ урядова грантова програма для бізнесу від держави – «Робота»;
- ✦ кредитні програми. Мікрофінансування бізнесу;
- ✦ кредитування підприємств за програмою «5–7–9%»;
- ✦ мікрофінансування ветеранського бізнесу;
- ✦ фінансування українських експортерів тощо.

Широкої популярності в Україні набув масштабний національний проект «Дія.Бізнес» [13] із розвитку підприємництва та експорту за ініціативою Міністерства цифрової трансформації України разом із Офісом з розвитку підприємства та експорту – державною установою, яка відповідає за розвиток і підтримку українського підприємства на внутрішньому та зовнішніх ринках, в рамках якого передбачено ряд проектів та програм, спрямованих на розвиток підприємництва в Україні. Також урядом передбачено низку законів, підзаконних актів та інших нормативно-правових документів, що забезпечують стабільність, підтримку та розвиток підприємства

Підтримка підприємства в Україні шляхом створення сприятливого клімату для розвитку підприємства, виявлення всіх складових, що стимулюють формування, залучення нових і розширення існуючих підприємств малого та середнього бізнесу є одним із головних напрямків реалізації політики державного та регіонального економічного розвитку.

Підприємство впливає на структурну перебудову економіки як країни, так і регіону, сприяє економічному використанню ресурсів та відіграє ряд важливих функцій в економічному розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

Таким чином, екосистема стартапів розуміється як взаємодіюча та взаємозалежна сукупність інституцій, діяльність яких створює середовище для якісного та кількісного зростання стартапів як суб'єктів інноваційного розвитку підприємства. Важливим для подальшого розвитку стартапів є їх підтримка з боку уряду на регіональному рівні. Регіональні програми щодо підтримки сучасної екосистеми стартапів у цьому випадку займають важливу роль. Проте на сьогоднішній день, враховуючи воєнні дії, що відбуваються на території України внаслідок вторгнення РФ, екосистема стартапів має певні труднощі з фінансуванням та подальшою їх підтримкою. ■

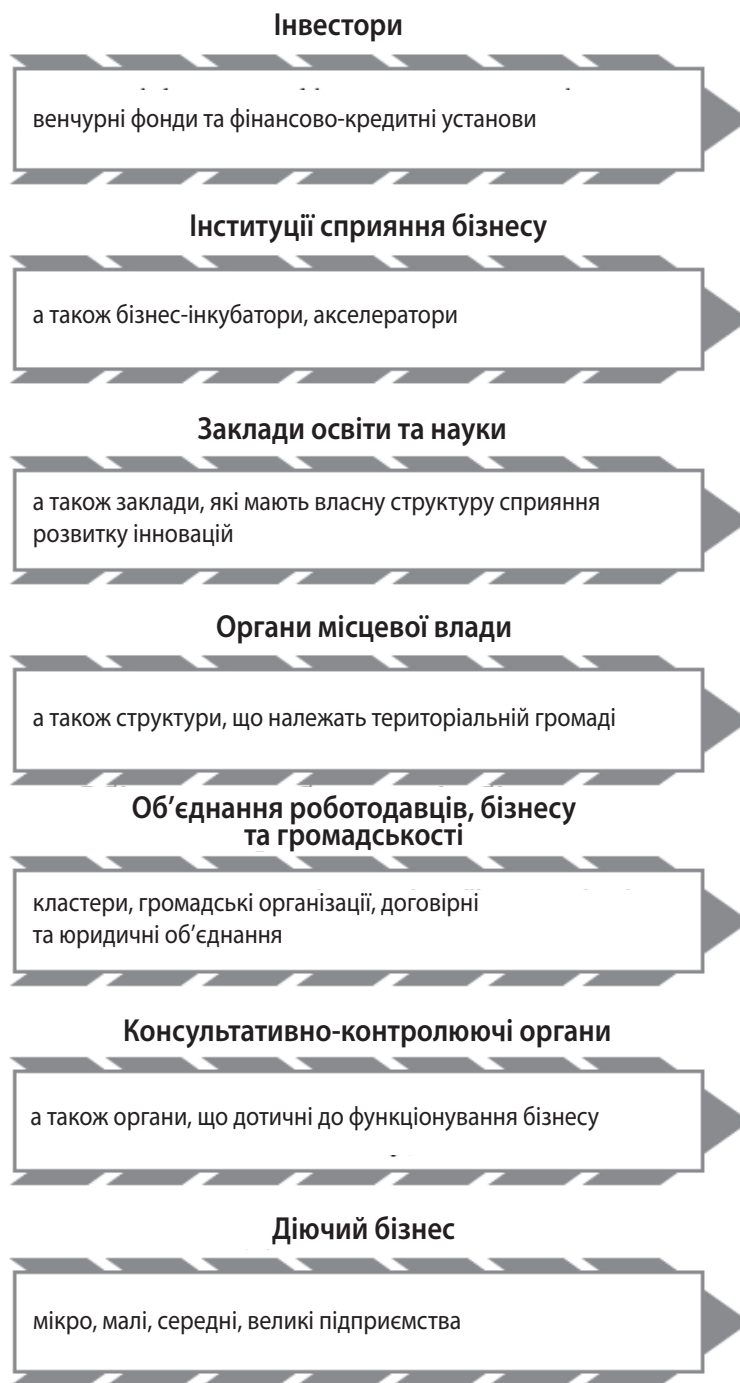

Рис. 2. Учасники локальної екосистеми стартапів

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ries E. The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. New York : Crown Books, 2011. 336 p.
2. Han J. H., Park H.-Y. Sustaining Small Exporters' Performance: Capturing Heterogeneous Effects of Government Export Assistance Programs on Global Value Chain Informedness. *Sustainability*. 2019. Vol. 11. Iss. 8. Art. 2380. DOI: <https://doi.org/10.3390/su11082380>
3. What Is a Startup Company, Anyway? URL: <https://www.startups.com/library/expert-advice/what-is-a-startup-company>
4. Чазов Є. В. Стартап як нова форма бізнесу. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2013. № 52. С. 122–128. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/19732/1/16.pdf>
5. Jackson D. J. What is an innovation ecosystem? URL: http://erc-assoc.org/sites/default/files/topics/policy_studies/DJackson_Innovation%20Ecosystem_03-15-11.pdf
6. Moore J. F. Predators and prey: a new ecology of competition. *Harvard Business Review*. 1993. Vol. 71. No. 3. P. 75–86. URL: <https://hbr.org/1993/05/predators-and-prey-a-new-ecology-of-competition>

7. Nachira F. Towards a network of digital business ecosystems fostering the local development. *European Commission Discussion Paper*. Bruxelles, 2002. 23 p.
8. Федулова Л. І., Марченко О. С. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні принципи формування. *Економічна теорія та право*. 2015. № 2. С. 21–33.
9. Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О., Дріль Н. В. Моделювання процесів формування стартап екосистем на засадах кластерного аналізу: підприємницький аспект. *Комунальне господарство міст*. 2022. Т. 2. Вип. 169. С. 71–78.
DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2022-2-169-71-78>
10. Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О., Дріль Н. В. Формування університетської стартап екосистеми: досвід та виклики // Стратегічні пріоритети розвитку підприємництва, торгівлі та біржової діяльності : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11–12 травня 2022 р.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 118–120.
11. Jacobides M. G., Cennamo C., Gawer A. Towards a Theory of Ecosystems. *Strategic Management Journal*. 2018. Vol. 39. Iss. 8. P. 2255–2276.
DOI: <https://doi.org/10.1002/smj.2904>
12. Дія, Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-pracelashtuvannya-vpo>
13. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/>

REFERENCES

- Chazov, Ye. V. "Startup yak nova forma biznesu" [Startup as a New Form of Business]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnologii*, no. 52 (2013): 122-128. <http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/19732/1/16.pdf>
- "Diia. Biznes" [Diia. Business]. <https://business.diia.gov.ua/>
- "Diia. Derzhavni posluhy online" [Diia. Government Services Online]. <https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-pracelashtuvannya-vpo>
- Dymchenko, O. V. et al. "Formuvannya universytetskoï startap ekosystemy: dosvid ta vyklyky" [Formation of the University Startup Ecosystem: Experience and Challenges]. *Stratehichni priorytety rozvytku pidpriemnytstva, torhivli ta birzhovoi diialnosti*. Zaporizhzhia: NU «Zaporizka politekhnik», 2022. 118-120.
- Dymchenko, O. V. et al. "Modeliuvannya protsesiv formuvannya startap ekosystem na zasadakh klasterneho analizu: pidpriemnytskyi aspekt" [Modeling of Processes of Formation of Startup Ecosystems on the Basis of Cluster Analysis: Entrepreneurial Aspect]. *Komunalne hospodarstvo mist*, vol. 2, no. 169 (2022): 71-78.
DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2022-2-169-71-78>
- Fedulova, L. I., and Marchenko, O. S. "Innovatsiini ekosystemy: sutnist ta metodolohichni pryntsyipy formuvannya" [Innovative Ecosystems: The Sense and Methodological Frameworks of Formation]. *Ekonomichna teoriia ta pravo*, no. 2 (2015): 21-33.
- Han, J. H., and Park, H.-Y. "Sustaining Small Exporters' Performance: Capturing Heterogeneous Effects of Government Export Assistance Programs on Global Value Chain Informedness". *Sustainability*, art. 2380, vol. 11, no. 8 (2019).
DOI: <https://doi.org/10.3390/su11082380>
- Jackson, D. J. "What is an innovation ecosystem?" http://erc-assoc.org/sites/default/files/topics/policy_studies/DJackson_Innovation%20Ecosystem_03-15-11.pdf
- Jacobides, M. G., Cennamo, C., and Gawer, A. "Towards a Theory of Ecosystems". *Strategic Management Journal*, vol. 39, no. 8 (2018): 2255-2276.
DOI: <https://doi.org/10.1002/smj.2904>
- Moore, J. F. "Predators and prey: a new ecology of competition". *Harvard Business Review*. 1993. <https://hbr.org/1993/05/predators-and-prey-a-new-ecology-of-competition>
- Nachira, F. "Towards a network of digital business ecosystems fostering the local development". In *European Commission Discussion Paper*. Bruxelles, 2002.
- Ries, E. *The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. New York: Crown Books, 2011.
- "What Is a Startup Company, Anyway?" <https://www.startups.com/library/expert-advice/what-is-a-startup-company>